



Archeologienota
Programma van Maatregelen
bureauonderzoek: 2018K311

Aalst Hopmarkt 23-25

Pieter Laloo & Davy Herremans

Ghent Archaeological Team bvba
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
Aalst Hopmarkt 23-25

Opdrachtgever:
ABS Bouwteam

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Pieter Laloo & Davy Herremans

© 2018 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

Bureauonderzoek

3

1. Beschrijvend gedeelte	3
1.1. Administratieve gegevens	3
1.2. Ligging	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3 Archeologische voorkennis.....	3
1.4. Onderzoeksoopdracht	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4.1. Aanleiding vooronderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4.2. Vraagstelling	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4.3. Randvoorwaarden	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4.4. Geplande werken en bodemingrepen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Bestaande toestand	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Geplande werken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5. Onderzoeksstrategie en –methode	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5.1. Landschappelijke situering.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5.2 Historisch-cartografische situering ..	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5.3. Archeologische situering	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2. Assessmentrapport	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.1. Methoden, technieken en criteria	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2. Conservatie-assessment	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3. Assessment van het onderzochte gebied ..	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.1. Landschappelijke situering.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.1.2. Geologie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.1.2. Bodemtype	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.1.3. Bodemerosie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.1.4. Bodemgebruik	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.2 Historisch-cartografische situering	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.3. Archeologische situering	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3.5. Synthese	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3. Bibliografie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.1 Literatuur	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.2 Historisch kaartmateriaal	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4. Lijst van figuren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Initiatiefnemer	ABS Bouwteam Schoonzichtstraat 33 9000 Gent
Projectcode	2018K311
Sitecode	AA-HOP-2018
Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan	nvt
Erkend archeoloog	Pieter Laloo OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Locatie projectgebied	Hopmarkt 23-24-25 9300 Gent
Bounding box	xMin,yMin 4.03729,50.9369 : xMax,yMax 4.03755,50.9372
Oppervlakte percelen	378.30 m ²
Kadaster	Aalst, Afdeling 1, Sectie A , nr. 1071/2B;1071/2C;1073/W;1073/K
Termijn onderzoek	28/11/2018-13/12/2018
Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek
Onderdeel archeologische zone	Ja, historische stadskern Aalst
Verstoorde zones	Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
Topografische kaart	Deel 2, figuur 1
Kadasterkaart	Deel 2, figuur 2

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Elk vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van de huidige bebouwing en het actuele landgebruik (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leveren voldoende informatie om aan te tonen dat het potentieel tot kennisvermeerdering hoog moet worden ingeschat. Bijkomend vooronderzoek met ingreep op de bodem is noodzakelijk om dit potentieel terdege in te schatten.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Het assessment gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data wijst op een hoog archeologische potentieel van het projectgebied. De omgeving van de Veemarkt werd in het eerste kwart 13^{de} eeuw opgenomen binnen de stadsmuren van Aalst. Aanvankelijk ging het om ruraal gebied in gebruik als *weiland, hooiland of akkerland*. *Het projectgebied situeert zich centraal op het eiland van een middeleeuwse site met walgracht*. Ook is er kans op aantreffen van minder gedegen (grachten, greppels, muurtjes, ...) structuren die te maken hebben met tuin- en erfinrichting door de Karmelieten die hun klooster hadden net ten noorden van het projectgebied. De kans op oudere vondsten is eerder kleiner door de natte landschappelijke omgeving, al vallen ze zeker ook niet uit te sluiten.

De bewaringstoestand is mogelijk goed. Het projectgebied kent pas vanaf de 19de eeuw enige bouwactiviteit. De 20^{ste} eeuwse bouwactiviteit beperkt zich tot het toevoegen van koterij. Om de impact van deze bouwactiviteit te degen in te schatten is bijkomend vooronderzoek met ingreep op de bodem vereist.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De impact is groot. De geplande werken voorzien in de sloop van de huidige panden en de constructie van een nieuwbouw met op het gelijkvloers een handelsruimte en overdekte parking, en op de verdiepingen een appartement (niveau 1) en een penthouse (dakniveau). Werken met de voornaamste impact zijn: (i) Sloop bestaande panden, (ii) funderingswerken nieuwbouw en (iii) aanleg riolering en RW-

afvoersysteem. Type en diepgang van de fundering wordt bepaald tijdens stabiliteitsonderzoek. Daarom wordt in het assessment en advies uitgegaan van een integrale verstoring tot op de moederbodem.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Het potentieel op kennisvermeerdering is groot. In het verleden bleef verstoring van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed mogelijk beperkt. Daartegenover staat dat de impact van de geplande werken groot is. De oppervlakte en diepgang van de potentiële verstoring, en de vermoedelijk beperkte historische verstoring biedt de kans op de nodige ruimtelijke inzichten om tot kennisvermeerdering te komen. Kennisvermeerdering die betrekking heeft op de middeleeuwse ontwikkeling van Aalst en de omgeving van de Hopmarkt. Er bestaat de kans op aantreffen van bewoningssporen van de volle middeleeuwen tot de 19^{de} eeuw.

3. Programma van Maatregelen

3.1 Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Meer specifiek: kan de occupatie in verband worden gebracht met de bredere stadsontwikkeling van Aalst en de omgeving van de Hopmarkt?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

3.2 keuze onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 3.0 van toepassing. Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

Tabel 1 Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	
Geofysisch onderzoek	Nee	Nee	Nee	Nee	De kans op interferentie is te groot gezien de huidige inrichting van het projectgebied en omgeving
Veldkartering	Nee	Nee	Nee	Nee	Terrein is bebouwd en verhard
Landschappelijk booronderzoek	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot.
Verkenkend archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
Proefsleuven en proefputten	Ja	Ja	Ja	Ja	Proefputten kunnen meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites en de bewaartoestand.
Proefputten in functie van steentijdsites	Ja	Nee	Ja	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie is zeer klein. Daarom wordt er geen gericht landschappelijk, verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefputten geadviseerd. Dit geeft de kans om de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones in kaart te brengen. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden.

3.3 plan van aanpak

3.3.1. Voorwaarden voor de sloop

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de huidige constructies zijn gesloopt. Dit gebeurt onder de volgende voorwaarden:

- De sloopwerken voorafgaand aan het archeologisch vervolgonderzoek beperken zich tot het maaiveld. Bij de afbraak wordt gestreefd op een minimale impact op de ondergrond.
- Vloerplaten en ondergronds constructies worden enkel verwijderd onder begeleiding van een erkend archeoloog. Bij de afbraak wordt gestreefd op een minimale impact op de ondergrond.
- Indien nodig geacht door de erkend archeoloog, gebeurt de afbraak van de ondergrondse structuren gefaseerd of pas na de uitvoer van het vooronderzoek met ingreep op de bodem. Sommige structuren zoals de aanwezige historische kelders kunnen essentieel bij de interpretatie van eventueel ondergronds archeologisch erfgoed.

3.3.2. Proefputten

We adviseren de aanleg van in totaal 3 proefputten goed voor een oppervlakte van 48m² op een projectgebied van +/- 378 m². In totaal wordt zo een dekkingsgraad van bij benadering 12,5% van het projectgebied bereikt.

Bij de inplanting van de proefputten is uitgegaan van een integrale verstoring tot op de moederbodem (§2.3) Bij het inplannen van de proefputten werd rekening gehouden met de resultaten uit het historisch-cartografisch luik van de bureaustudie.

De drie proefputten meten telkens 4 m bij 4 m en richten zich op: (i) landschap en landgebruik voor de stadsontwikkeling; (ii) sporen en structuren uit de volle en late middeleeuwen (erfinrichting en eiland site met walgracht); sporen en structuren die te maken hebben met gebruik en inrichting tuinzone Karmelietenklooster.

WP1 situeert zich centraal op de percelen ter hoogte van de af te breken koterij. De zone werd pas in de loop van de 20^{ste} eeuw bebouwd wanneer de 19^{de} eeuwse panden langs de Sint-Jorisstraat werden uitgebreid in de diepte.

WP2 situeert zich centraal op de percelen, eveneens ter hoogte van de af te breken koterij uit de 20^{ste} eeuw. De proefput wordt aangelegd tegen de buitenmuur van de bestaande kelder. Op deze manier kan de relatie tussen oudere sporen en de bestaande bebouwing worden vastgesteld en onderzocht, en kan de impact van de constructie van de 19^{de} eeuwse kelder op de bodem en eventueel archeologische erfgoed worden geëvalueerd.

WP3 situeert zich langs de straatkant ter hoogte van de af te breken 19^{de} eeuwse panden. Op deze manier kan de relatie tussen oudere sporen en de bestaande bebouwing worden vastgesteld en onderzocht, en kan de impact van de constructie van de 19^{de} eeuwse kelder op de bodem en eventueel archeologische erfgoed worden geëvalueerd. De proefput wordt aangelegd ter hoogte van de bestaande kelders en kan pas plaats vinden na uitbraak van de bestaande structuren (uitbraak gebeurt onder voorwaarden, zie §3.3.1). Indien bij het aanleggen van WP2 duidelijk wordt dat de bestaande kelders uitgegraven werden tot op de moederbodem of dieper, dan vervalt de uitvoer van WP3 volgens de criteria vermeld in §3.3.



Figuur 1 indicatief voorstel voor de aanleg van proefputten geprojecteerd op het hedendaags kadaster (©geopunt)

Het hierboven beschreven proefputtenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het plan is dan ook indicatief. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 3.0.

3.3. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden

Indien in bepaalde zones afdoende is vastgesteld dat de ontgraving ter plekke uitsluitend gebeurt in verstoorde of recente lagen (opgebracht en/of verstoord), dient deze zone niet verder onderzocht te worden. De inschattingen met betrekking tot de aard en omvang van verstoringen en de aanwezigheid van recentere lagen gebeurt in het veld door de erkend archeoloog.

3.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel wordt bereikt wanneer de onderzoeksvragen in de mate van het mogelijke beantwoord worden.

3.5. Competenties uitvoerder

De dagelijkse uitvoering van de opgraving ligt in handen van:

- 1 erkend archeoloog met ervaring stadsarcheologie en/of middeleeuwse en/of vroegmoderne sites met complexe stratigrafie (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages)
- 1 assistent-archeoloog met ervaring stadsarcheologie en/of middeleeuwse en/of vroegmoderne sites met complexe stratigrafie (min. 1 door OE goedgekeurde rapportage)

Indien de densiteit van de sporen hoog is en extra mankracht nodig is, kunnen de veldwerkleider en de assistent-archeoloog bijgestaan worden door veldtechnici zonder competentievereisten.

Bij het onderzoek wordt indien nodig een aardkundige betrokken die instaat voor het onderzoeken, interpreteren, en registreren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De duur en frequentie van de inzet hangt af van de vastgestelde bodemprofielen en de aangetroffen archeologische vindplaatsen.

Om het archeologisch vondstmateriaal kwaliteitsvol te behandelen en te bewaren wordt indien nodig ook beroep gedaan op een conservator. De conservator coördineert het geheel van conservatiehandelingen die binnen het onderzoek gesteld worden. Indien nodig komt de conservator ter plaatste voor advies of gespecialiseerde handelingen. De conservator heeft ervaring met de behandeling van aardewerk en metaalvondsten uit verschillende periodes. Indien bij het onderzoek van het

vondstenensemble specialistische kennis vereist is, wordt een materiaaldeskundige betrokken bij het onderzoek. Dit kan zowel tijdens het veldwerk als tijdens de verwerking.

3.6. Deponering

Data en vondsten, maw het archeologisch ensemble is eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble in overleg met de opdrachtgever opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Indien nodig kan een ander depot worden gezocht of kan een afspraak worden gemaakt met het uitvoerende archeologische bedrijf met betrekking tot de opslag van het archeologische ensemble.

3.7. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 3.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk van Goede Praktijk 3.0

